

Hemelvaartszangen van Jacob Revius.

Men zal zich misschien herinneren, hoe ik eenige maanden geleden (in 'nummer van 23 Januari l.l.) besproken heb de uitgave van Jacob Revius' „Over-IJsselsche Sangen en Dichten“, door den bewerker, Dr W. A. P. Smit, genoemd „het epos der Gods-geschiedenis“.

Dit eerste deel — want een tweede, dat de uitgave van Revius' werken completeert zal eerlang volgen — bevat twee boeken. Ik heb daarop gewezen in het genoemde artikel en daarbij ook het verband aangegeven, dat tusschen deze twee „boeken“ bestaat. Immers, het eerste boek handelt over des menschen schuldstaat voor God tengevolge van den zondeval en de ontluistering van Gods schepping, het tweede over de verzoening, die in Christus geschonken is en over de vruchten van Zijn middelaarswerk in het hart en het leven der geloovigen.

Naar dit hoofdthema vinden we in dit tweede boek achtereenvolgens gedichten over Christus' geboorte, besnijdenis en doop, over Zijn omwandeling op aarde, Zijn lijden, sterven, opstanding, hemelvaart, „een wonderschoone cyclus van verzen“ zooals ik schreef in het artikel van 23 Januari „die gedragen worden door de trillende tonen van liefde en dankbaarheid“. Daarbij sluiten dan aan een Pinksterzang, gedichten over eenige belangrijke momenten uit de Handelingen der Apostelen en toepassingen op de practijk van het Christelijk leven (vernieuwing, geloof, bekeering, het kindschap Gods, Rechtaardigheid, de Gemeente en haar ambtsdragers, enz.). Het slot van dit tweede boek vormt het uitvoerige dichtwerk „Laatste Oordeel“, dat ik in het vorige verband reeds heb genoemd.

De gelegenheid van den tijd brengt mij alsvanzelf dit „boek“ in de gedachten. Het is gewoonte, dat we bij de christelijke feestdagen in deze rubriek mede de feestklanken doen hooren en nu ik dus weer voor een desbetreffende keuze sta neem ik gaarne de Hemelvaartspezie van Revius over. Tegelijk heb ik daarin een aanleiding, om nog eens iets uit deze waardevolle, zuiver Calvinistische poëzie te citeren.

Ik vond in dezen bundel drie Hemelvaartszangen en, daarbij aansluitend, een gedicht over Christus' zitten ter Rechterhand Gods. Dit viertal wil ik dan in dit artikel weergeven, om in het volgende nummer, vlak voor Pinksteren, Revius' Pinksterlied af te schrijven.

Het eerste Hemelvaartsvers luidt aldus:

Elias was alree int hemels hof geseten
Als hem wt misverstant de kinders der propheten
Noch sonder onderlaet¹⁾ na-trachten²⁾ hier benee'n
Door bosschen, berch en dal drie dagen achter een,
Maer alsse te vergeefs lang' hadden lopen swerven
Sij sagen op het leest dat sy hem moesten derven
En keerden wederom te huyswaert, moe en mat.
T' verdwaelde Christendom gaet noch denselven pat:
Want Christus is voorlang' ten hemel opgestegen,
Noch soeckt men hem alhier op ongebaende wegen,
Of in een enge slot³⁾, of in een verre lant⁴⁾,
En meest in broot en wijn⁵⁾, die doch ter rechterhand
Sijns Vaders is verhoocht, daer soecken hem sijn
vrienden,

En die hem elders soeckt en sal hem nergens vinden.

Het tweede, echt in den trant der mystiek, spreekt den ten hemel gevaren Heiland aan:

Ten hemel vaerdy op, o Jesu, om een stede
Voor my int paradijs by u te maken rede,
En ick leg' hier alsnoch (en isset niet een schant?)
En denck niet aen myn huys noch aen myn
vaderlant.

Ik heb alree geleefd veel langer als mijn Heere,
Tis immer eenmael tijt⁶⁾ dat ik mij opwaerts keere,
O siele, vliecht omhoog, o aerde neemt het lijf,
Want Jesus, dunckt mij, roept waer ick so lange blijf.

Het derde vers, eveneens in den allocutie, den aanspraak-vorm, richt zich tot den Vader met het:

Ghy hebt van ons een pant ten hemel opgenomen,
Ghy laet tot ons een pant weer van den hemel
komen.

Het pant dat ghy ons naemt was onse vleys en
bloet,

Het pant dat ghy ons gaeft was uwen trooster soet,
Het pant dat ghy ons naemt seyt dat wy na het
sterven

De plaats die ghy besit in vrede sullen erven,
Het pant dat ghy ons gaeft betuyget dat gewis
De volhey uwes Geests ons toebereydet is.

Weest vrolijk vleys en bloet, dewijl het ewuich
leven

U in u overhoofd⁷⁾ soo seker is gegeven.

Men behoeft niet een bijzondere kenner van de
17e eeuwse stichtelijke poëzie te zijn om haar

hier aanstonds te herkennen. Er is die eigenaardige mystieke inslag, die steeds zich richt op de tegenstelling gij — ik; er is dat typisch didactische, dat aan het belijden tegelijk het karakter geeft van leeren; er is die neiging tot woordspeling en vernuftig werken met tweeërlei beteekenis. Zoo is immers ook het werk van De Decker, Willem Sluyter, Jodocus van Lodensteyn.

En wanneer men deze „Over-IJsselsche Sangen en Dichten“ aandachtig gelezen heeft herkent men hier óók den dichter Revius. Hem teekent immers, naast wat er is aan algemeene karakteristiek, een zekere dogmatische wijze van stofbehandeling verweven door het mystieke, een altijd toepassen van de feiten der Godsopenbaring op het persoonlijk leven van den christen met accentueering van diens tekortkomingen of diens niet voldoende verstaan welke rijkdom hem geschonken is.

Het gedicht, dat bij dit drietal behoort, over Christus' zitten ter Rechterhand Gods, is op het eerste gezicht geheel op woorden-spel gebaseerd. Maar geeft men nauwkeuriger acht op wat er aan bedoelen achter staat, dan ziet men, zooals dat bij Huygens steeds het geval is, dat toch de essentiële gedachte van het onderwerp volkomen tot haar recht komt.

De Vader in den Soen, de Soen is in den Vader.
Die beide sijn maer een, sy heerschen oock te gader.
De Vader van den Soen is 'leeuwige begin.
De Soone is daarom in hoocheyt niet te min.
De Soen ter rechterhand sijns Vaders is verheven.
Den Vader is daarom de slineker niet gegeven.
O wonder ongehoort, en lychewel⁸⁾ gewis,
Dat een ter rechter en ter slineker geen en is.

Het zitten ter rechterhand des Vaders is teeken, dat den Zoon heerschappij is gegeven. Maar daarom is de Vader niet de mindere. De Vader is aan den Zoon, de Zoon aan den Vader gelijk. Juist dat de Zoon ter rechterhand des Vaders is gezeten en geen ter linkerzijde is, bewijst dat. Dus wordt hier de eigenlijke inhoud van het zitten ter rechterhand: de eenheid van het Goddelijk Wezen, metterdaad aangegeven.

Zoo dicht Revius over Christus' Hemelvaart en de beteekenis daarvan.

Daarnaast plaatst hij dan zijn Pinksterzang, die ik in het volgend artikel hoop te citeren.

C. T.

¹⁾ sonder onderlaet = sonder ophouden.

²⁾ na-trachten = najoegen, zochten.

³⁾ slot = kloostercel.

⁴⁾ bij het maken van een pelgrimstocht.

⁵⁾ in de Mis volgens de leer der transsubstantiatie.

⁶⁾ het is hoog tijt.

⁷⁾ overhoofd = overste, n.l. Christus.

⁸⁾ evenwel.

Deze verklaringen zijn door Dr Smit aan den voet der bladzijden gegeven.

HET BOEK VAN DE WEEK

De Strijd om het Huwelijk.

Zes voordrachten over het moderne huwelijks-probleem, gehouden in de Martinikerk te Groningen, door Ds C. W. Coolsmas, Mr A. de Graaf, A. Hijmans, Dr J. Lammerts van Bueren, Mr Dr A. A. van Rhijn, Dr J. C. Roose. — J. B. Wolters' Uitgevers Mij., Groningen en Den Haag, 1930.

Dit boekje is dus de uitgave van zes lezingen die in de Martini-kerk namens den Kerkeraad der Ned. Hervormde Gemeente te Groningen zijn gehouden. In het voorwoord kan men lezen dat op de Conferentie te Stockholm de wenschelijkheid werd betoogd, dat de Kerken zich meer dan vroeger zouden uitspreken over vragen van wereld- en levensbeschouwing. Men meent dat de groote massa in onze tijden de Kerken voorbij dreigt te loopen, „omdat deze op allerlei vragen geen antwoord geven“. Dat is naar mijn gedachte niet juist uitgedrukt. De Christelijke Kerk heeft althans in het vraagstuk waar het hier om gaat, al door de eeuwen heen gesproken! De oplossingen die wij op dit moeilijke probleem kunnen geven, zullen dan ook, indien zij echt-christelijk zijn, geen andere zijn dan die, welke de Kerk ons heeft gegeven, en die gegrond zijn op Gods heilig Woord. Misschien vond de Kerk niet altijd het pakkende woord, met name niet het pakkende woord om de geschokte jonge menschen in onzen bewogen tijd diep te overtuigen. Maar het eenig mogelijke antwoord gaf zij wel, omdat zij Gods ordinantiën gaf! Ziedaar dan ook een bezwaar, dat ik af en toe bij de lezing dezer woorden heb voelen boven komen. In dit machting vraagstuk, in de beteekenis en de waarde van het huwelijk voor den enkelen mensch en voor het leven van de volken gaat het er om wat God ons heeft te zeggen. Het huwelijk is een ordinantie Gods, en staat verre, verre boven de persoonlijke opvattingen der menschen. Als idee, als gedachte Gods is het huwelijk dan ook onaanvechtbaar en uit dien hoofde legt het op den enkelen mensch beslag.¹⁾ De Kerk heeft deze ordinantie Gods altijd geëerbiedigd, men kan zeggen, dat het huwelijk

door de Kerk is beschermd en bewaakt; altijd weer heeft het van den kansel weerklonken: heilig, heilig is het huwelijk! Tenminste in de echt-Christelijke Kerk is dat altijd zoo geweest, en wie meent dat het anders is, die dwaalt! In onzen ernstigen tijd hebben velen zich van de Kerk afgekeerd; zij meenen dat de Kerk te kort schiet, omdat het antwoord dat de Kerk hen uit Gods Woord toeroept, hen niet bevalt! We moeten in een zoo hoogst belangrijke zaak als het hier geldt, toch wel zoo voorzichtig en juist mogelijk onderscheiden. God heeft ons Zijn ordinantiën geschonken, en de Kerk van Christus heeft ze ons met allen ernst voorgelaten, eeuw in eeuw uit! Daarom kan men de lichtzinnige en brutale beweringen van z.g. „nieuwe moraal“ wel zoo goed mogelijk kritisch onderzoeken, en bestrijden moeten wij ze ook, maar die bestrijding is een weergave in onze eigen woorden van wat God ons gaf! En Gods ordinantie voor het geslachtsleven van den mensch bezitten wij, allereerst in de Heilige Schrift, en men kan ze ook weerspiegeld zien in het geestelijk geschiedkundig leven der volken. Ten spijt van alle moderne evolutionistische fabelen als zou de mensch aanvankelijk als een kudde-dier hebben geleefd, en later om utiliteitsoverwegingen tot het monogame huwelijk gekomen zijn. En omdat het huwelijk als idee onaanvechtbaar is, is het ook het ideaal van alle jonge menschen die het hart op de rechte plaats hebben. Elkaar lief te hebben, dat verklaren zij elkaar, voor altijd, voor altijd heb ik je lief! Het begrip van heiligheid, dat hier op het spel staat, wijst heen naar een laatste, goddelijke geldigheid van het Zedelijke; dit nader aan te wijzen noopt ons door te dringen in de redelijkheid der onzienlijke dingen en van ons christelijk geloof. Het laatste woord over het huwelijk, als heilige gebondenheid komt dan ook niet toe aan de beperktheid van het menschelek verstand maar aan het geloof! Ik kan hier thans niet dieper op ingaan, maar ik wil U toch iets zeggen omtrent dat wonderlijke psychologisch proces dat zich in het huwelijk voltrekt: in het huwelijk vangt alles aan in een overweldigende weelde van lichaam en ziel. Langzamerhand krijgt het geestelijke de overhand, de onrust moet wijken voor die diepere rijping van groeiende liefde, en de liefde is een overwinning van de ziel die macht krijgt over de elementaire neigingen van ons begeerend lichaam. Zoo wordt de natuurdrijf door geestdrijf overwonnen!

Dit leidt ons met hevige en innerlijke ontroering uit tot een wonderbare bekenenis: wij komen elkander nader, wij houden de handen in ons trouwverbond ineen, wij willen zoo gaarne één zijn in een algeheele eenheid en toch: datgene waarin wij volkomen één zijn, dat is buiten ons en gelegen in God!

Kom ik nu terug op hetgeen ik mij had voorgesteld om iets over dit uitgekomen boekje over het huwelijksvraagstuk te zeggen, dan is het voorgaande voldoende om begrijpelijk te maken dat ik veel waardeering heb, maar ook wel enkele bedenkingen.

Dr Roose zoekt aansluiting aan de moderne psychologie om daarmede wapens te slijpen om het huwelijk te verdedigen. Ik vind dat helaas zwakke wapenen, omdat de moderne individueelpsychologie een generaliseering beoogt van een bepaalden trek van het menschelek zieleleven, die met de werkelijkheid ten eenenmale in strijd is. Zeer ten onrechte wordt van allerlei minderwaardigheidsgevoelens gewaagd in deze moderne individueelpsychologie als verklaring ook van sexuele afwijkingen. Dat de moderne menschen daar maar al te graag mee coquetteeren, weten de doktoren maar al te goed! Ik koester dan ook weinig hoop dat de tegenwoordige jonge menschen meer waardeering voor het huwelijk zullen krijgen indien de begrippen der Adler'sche psychologie hen nader worden gebracht. Men versta mij wel, voor het schoone en het goede in deze voordracht ben ik dankbaar, maar ik heb voor de verdediging van het huwelijk wat anders noodig!

De arts Hijmans heeft op zeer interessante wijze gesproken over „de eischen der natuur“. Ik ben hem vooral dankbaar daarvoor, dat hij er op gewezen heeft, dat ons geslachtsleven een beteekenis heeft, ver uitgaande boven eigen persoon en eigen directe wenschen en verlangens. Door dit scherp te belichten heeft hij, naar ik meen, onze jonge menschen gediend omdat de „nieuwe moraal“ niets anders doet dan vrijheid, onbeperkte vrijheid op-eischen voor het natuurlijk-geslachtelijke in den mensch. Hijmans eischt dan ook terecht een wetgeving, die de echtscheiding niet gemakkelijk maakt, want zulk een wetgeving helpt ons als norm te zien, wat norm is krachtens Gods schepping. Hijmans laet ook zoo duidelijk zien dat de moeilijkheden, die op dit terrein liggen en die wij in ons persoonlijk leven hebben te bestrijden moeilijkheden zijn die niet uitsluitend op het terrein van het geslachtsleven liggen. „Het leven over de heele linie plaatst ons voor de breuk, voor de gebrokenheid, voor één groote wanklank!“ Langzamerhand, maar ontstellend scherp zichtbaar is in ons moderne leven het verband met het eeuwige losgeraakt, het denken en het levensgevoel zijn los komen te staan van het geloof. Daarom is schijnbaar onze sexuele nood groter dan de nooden